

ЄВРОПА РЕГІОНІВ: БЕНЧМАРКІНГ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БОЛГАРІЇ, ПОЛЬЩІ, СЛОВАЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ

(Аналітична записка за підсумками досліджень держбюджетної науково-дослідної теми “Бенчмаркінг регіонального розвитку Болгарії, Польщі, Словаччини та України” і Міжнародної наукової конференції “Європа регіонів та Україна: розвиток і співпраця”, що відбулася у м. Будва (Чорногорія) 13–27 вересня 2017 р.)

Тернопільський національний економічний університет здійснює дослідження проблем регіонального розвитку у рамках міжкафедральної науково-дослідної теми “**Бенчмаркінг регіонального розвитку Болгарії, Польщі, Словаччини та України**”. З метою апробації результатів дослідження ТНЕУ, у співпраці з іноземними партнерами 13–27 вересня 2017 р. у м. Будва (Чорногорія) проведено міжнародну наукову конференцію “**Європа регіонів і Україна: розвиток і співпраця**”. Співорганізаторами конференції з українського боку були Міністерство освіти і науки України, Всеукраїнська громадська організація “Українська асоціація економістів-міжнародників”. Від іноземних інституцій до проведення конференції долучилися: Технологічний освітній інститут Західної Македонії (Козані, Греція), Академія економіки ім. Д. Ценова (Свіщов, Болгарія), Університет Тарту (Естонія), Науково-дослідний інститут світової політики і економіки (Берлін, Німеччина).

На адресу конференції було надіслано 21 статтю 38 авторів, які представляли як більшість регіонів України, так і зарубіжні країни.

Учасники конференції дискутували за такими основними напрямками:

- Парадигма регіонального розвитку в умовах глобальних перетворень;
- Розвиток регіональної політики ЄС;
- Європа багатьох швидкостей;
- Brexit і перспективи прийому нових країн до складу ЄС;
- Перспективи України у процесах європейської інтеграції та розширення ЄС;
- Міжрегіональне і транскордонне співробітництво;
- Зближення регіонів України та ЄС в контексті Угоди про Асоціацію: зовнішньо-торговельні та інвестиційні аспекти;
- Реформування регіональних відносин у Європейському Союзі та Україні.

За результатами наукових досліджень з держбюджетної теми ТНЕУ та міжнародної наукової конференції у м. Будва, міжнародним творчим колективом підготовлена ця аналітична записка.

1. Європейська інтеграція пройшла успішний шлях розвитку, проте небезкризовий. Однією з найбільш чутливих криз став Брекзит. Він негативно позначився на геополітичній і геоекономічній позиціях ЄС та створив загрозу “ефекту доміно” єдності співтовариства. Для Європейського Союзу постало завдання пошуку компенсаторів, які його лідери нині відшукують в умовах, коли жодна європейська країна поза ЄС у коротко- і середньостроковому періодах не спроможна компенсувати зменшення економічного потенціалу через вихід Великої Британії із Союзу. Крім Туреччини, яка є кандидатом на

вступ до ЄС, але не може бути у найближчий час прийнята з політичних мотивів, лише надання членства асоційованій з ЄС Україні може стати компенсатором територіально-демографічних втрат. Україна має також достатній і різноманітний потенціал для компенсації зменшення в ЄС важливих ресурсів, а саме земельних, степових, лісових, водних, туристично-рекреаційних, історико-культурних, флори і фауни (лісові ягоди, гриби, плоди дикоростучих рослин, лікарські рослини, обліпіха, журавлина, айр, цмин пісковий, горицвіт весняний, звіробій, валеріана, кизил), корисних копалин, морського узбережжя. Україна може стати важливим фактором компенсації економічних втрат Європейського Союзу через Брекзит за умови здійснення і реалізації за сприянням ЄС системного реформування всіх сфер державотворення. Прийом в ЄС країн Західних Балкан, Грузії, Молдови й України надасть можливість наблизити ЄС до економічного потенціалу ЄС-28. Водночас не виключається й сценарій входження до складу ЄС країн ЕФТА (Ісландії, Норвегії, Ліхтенштейна, Швейцарії), заявки яких відкладені або заморожені.

2. Сучасна регіональна політика ЄС зорієнтована на активізацію розвитку регіонів за рахунок підвищення ефективності використання їх власного потенціалу та конкурентоспроможності, в контексті чого сформована сучасна парадигма регіонального розвитку України.

Учасники конференції констатували, що найсуттєвішим чинником підвищення конкурентоспроможності регіонів є структурні зміни в їх економіці. Десятирічна ретроспектива засвідчила такі негативні характеристики: зниження ваги індустріальної складової національної економіки; недостатню активність сектору фінансової діяльності; структурні зрушення на користь галузей сільського господарства, мисливства і лісового господарства; відсутність суттєвих змін в технологічній структурі економіки регіонів; збереження асиметричності технологічного розвитку регіонів; домінування (за методологією К. Кларка) у секторальній структурі десяти регіонів первинного сектора економіки, у двох – вторинного, і лише в трьох – третинного.

Аналіз, проведений за економічною, фінансовою, інноваційно-інвестиційною, зовнішньоекономічною, соціальною та організаційно-інституціональною компонентами, свідчить про такі наслідки впливу структурних трансформацій на конкурентоспроможність регіонів України:

- має місце зміна обсягу диспропорцій показників економічного розвитку. Діагностується збільшення розміру диспропорцій за обсягами сільськогосподарського виробництва, показником валового регіонального продукту на одну особу, який як індикатор є найбільш узагальнюючим для оцінки конкурентоспроможності;
- трансформація характеру диспропорцій регіону. На зміну випереджаючим темпам розвитку промислових регіонів, значного переважаючого в них ділової активності, обсягів капітальних вкладень прийшов більш стабільний розвиток регіонів зі значно диверсифікованішою економікою та меншою залежністю від зовнішнього ринку, що засвідчує їх вищу конкурентоспроможність;
  - зміна складу чинників, що визначають конкурентоспроможність регіонів;
  - незважаючи на певні структурні зміни, економіці регіонів залишаються притаманні значні структурні дисбаланси;
- наслідком структурних трансформацій стало зниження конкурентоспроможності деяких регіонів за показником доходів бюджетів на 1 особу та зміна їх позицій у рейтингу;

- позитивні зміни щодо наявного доходу населення нівелювалися стрімким зростанням індексу споживчих цін, що негативно відображається на купівельній спроможності, в свою чергу це викликає зменшення внутрішнього попиту та споживання в регіонах. Зменшення доходів населення та подальше обмеження купівельної спроможності населення ставить під загрозу діяльність малих і середніх підприємств, індивідуального підприємництва, які зазвичай орієнтовні на внутрішній попит; має місце поглиблення територіальної асиметрії за показником якості життя;
- попри позитиви інституційної та бюджетної децентралізації, має місце загострення проблем територіальної організації та фінансування соціальної сфери. Посилюється регіональна диференціація сукупних видатків місцевих бюджетів на соціальний захист;
- скорочення частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації продукції попри консервацію низьких технологічних укладів, невідповідність пріоритетів інвестування пріоритетам, визначеним державними програмами і регіональними стратегіями, є негативним наслідком для конкурентоспроможності.

Учасники конференції дійшли висновку, що: а) структурні трансформації мають негативні ефекти не лише для окремих регіонів, але й для національної економіки загалом, що виражається в появі ознак дезінтеграції економічного простору України та втраті мультиплікативного ефекту, який формували регіони-лідери; б) достатніх стимулів для розвитку внутрішнього ринку не створено, регіональні виробники не демонструють високої готовності диверсифікувати виробництво, продукцію і ринки збуту; в) перелив капіталу природним чином у контексті покращення структури економіки регіонів здійснюється повільно, що акцентує увагу на необхідності цілеспрямованого структурного реформування економіки; г) економічний розвиток регіонів слід розглядати, в першу чергу, через структурно-технологічну модернізацію його економіки, створення умов та цілеспрямоване інвестування у види економічної діяльності, що належать до вищих технологічних укладів; д) в умовах, коли чинні механізми активізації регіонального розвитку виявились недостатньо ефективними або ще не розвинуті, варто звернути увагу на запуск проектів з модернізації структури економіки регіонів, використання механізмів структурної допомоги окремим секторам, контроль за цільовим використанням Фонду регіонального розвитку, активізацію міжсекторальної взаємодії, імплементацію програм структурної перебудови в стратегії розвитку регіонів.

3. Процеси регіональної валютної інтеграції паралельно із загальноекономічною регіональною інтеграцією формують каркас сучасного світового просторового "хаотичного порядку". Регіональна валютна інтеграція передбачає створення валютно-курсвого союзу, тобто жорсткої фіксації валютного курсу в межах територіального об'єднання. Найбільш наглядним прикладом монетарного об'єднання є Економічний і валютний союз ЄС (ЕВС), перші офіційні кроки до якого здійснювались у 1960-х рр.

Приєднання до Єврозони стало важливим етапом на шляху входження країни до європейських структур, що вплинуло на подальший розвиток економіки Словаччини. Вступ Словаччини до Єврозони збігся з найбільш руйнівним роком світової фінансової кризи. Введення євро у Словаччині позитивно відбилосся на багатьох економічних процесах, однак мало і свої недоліки. Серед переваг приєднання до Єврозони слід виокремити зниження трансакційних витрат, зменшення валютних ризиків; цінову транспарентність, посилення тиску в реалізації фіскальної політики. При цьому існує ряд

обмежень та ризиків, серед яких одним з найбільш істотних вважається втрата автономності у сфері валютної політики і можливість реагувати на кон'юнктурні дисбаланси розвитку світової економіки зміною обмінного курсу національної валюти. Тим не менше, досвід Словаччини підтверджує необхідність гнучких ринків праці та товарів для компенсації втрати національної монетарної політики та доводить важливість спільної валюти для країн з інтенсивними торговими відносинами.

Болгарська економіка зазнала вражаючих змін під час переходу від планової до ринкової економіки. Після банківської кризи, гіперінфляції та втрати іноземних резервів під тиском Міжнародного валютного фонду (МВФ) Болгарія в липні 1997 р. здійснила перехід до режиму валютної ради, що дозволило стабілізувати економічну, платіжну та банківську системи. На сьогодні для Болгарії вагомим перешкодою на шляху до Єврозони стала необхідність участі у ERM II.

Республіка Польща взяла на себе зобов'язання ввести єдину європейську валюту під час приєднання до Європейського Союзу в 2004 р., хоча для її вступу до валютного союзу не було встановлено конкретних термінів. Згідно з даними звіту щодо конвергенції Європейської комісії за 2016 р., Польща не виконує умов для прийняття євро, беручи до уваги оцінку юридичної сумісності, виконання критеріїв конвергенції та врахування додаткових факторів. На сьогодні перехід на єдину європейську валюту у Польщі розглядається лише в довгостроковій перспективі. Крім того, привабливість прийняття євро для Польщі зменшилася з двох основних причин. По-перше, Польща продемонструвала наявність дієвіших національних наглядових та регуляторних систем, ніж у країнах Єврозони, а її монетарна політика була більш ефективною у підтримці сталого економічного зростання. По-друге, переваги прийняття євро, пов'язані з торгівлею, скорочення витрат на позики та зниження трансакційних витрат були значно переоцінені.

Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання реформи фінансового сектору, кінцевою метою якої має стати повна лібералізація валютного ринку та трансграничних потоків капіталу. У процесі даної фінансової лібералізації доцільно вивчити міжнародний досвід задля вибору відповідного темпу та послідовності реформ, що дозволить повною мірою використати переваги вільного руху капіталу та мінімізувати ризики, пов'язані з волатильністю його потоків. Валютна інтеграція України та держав ЄС далеко не передбачає введення в обіг на території України єдиної європейської валюти згідно з постулатами теорії оптимальних валютних зон (принаймні не в перспективі найближчих десятиліть). Це насамперед процес зближення інститутів національних валютних систем та інструментів валютної політики, координація цілей валютної політики задля покращення зовнішньоекономічних зв'язків. Потенційними перевагами валютної інтеграції України з державами ЄС можуть стати: зниження тотальної залежності грошового обігу від долара США; удосконалення валютної структури міжнародних резервів НБУ та зовнішніх запозичень; розвиток кредитного співробітництва з ЄС; підвищення ліквідності ринку європейської валюти в Україні; провадження прямих котирувань євро до гривні.

4. Трансформація євроінтеграційних намірів України в контексті Брекзиту. Європейська інтеграція на шляху розвитку зіштовхнулася з деякими кризами. Однією з найбільш чутливих з них став Брекзит. Він негативно позначився на геополітичній і геоекономічній позиціях ЄС та створив загрозу "ефекту доміно" єдності співтовариства. Для Європейського Союзу постало завдання пошуку компенсаторів, які його лідери нині

відшуковують в умовах, коли жодна європейська країна поза ЄС у коротко- і середньостроковому періодах не спроможна компенсувати зменшення економічного потенціалу через вихід Великої Британії із Союзу. Крім Туреччини, яка є кандидатом на вступ до ЄС, але не може бути у найближчий час прийнята з політичних мотивів, лише надання членства асоційованій з ЄС Україні може стати компенсатором територіально-демографічних втрат. Україна має також достатній і різноманітний потенціал для компенсації зменшення в ЄС важливих ресурсів, а саме земельних, степових, лісових, водних, туристично-рекреаційних, історико-культурних, флори і фауни (лісові ягоди, гриби, плоди дикоростучих рослин, лікарські рослини, обліпіха, журавлина, айр, цмин пісковий, горицвіт весняний, звіробій, валеріана, кизил), корисних копалин, морського узбережжя. Україна може стати важливим фактором компенсації економічних втрат Європейського Союзу через Брекзит за умови здійснення і реалізація за сприянням ЄС системного реформування всіх сфер державотворення. Прийом в ЄС країн Західних Балкан, Грузії, Молдови й України дасть можливість наблизити ЄС до економічного потенціалу ЄС-28. Водночас не виключається й сценарій входження до складу ЄС країн EFTA (Ісландії, Норвегії, Ліхтенштейна, Швейцарії), заявки яких відкладені або заморожені.

5. Забезпечення сталого економічного зростання в країні можливе лише за наявності довгострокових внутрішніх фінансових ресурсів, які, в свою чергу, є продуктом функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування (далі – НСПС). Надходження пенсійних коштів на фондовий ринок має бути забезпечене зустрічною пропозицією цінних паперів інвестиційно привабливих вітчизняних емітентів, що є необхідною передумовою успішного запуску НСПС. Одним із найбільш капіталізованих емітентів на фондовому ринку України має стати новий фінансовий інститут – спеціалізований корпоративний Національний інвестиційний фонд (далі – НІФ).

Згідно із запропованою Концепцією, НІФ створюється Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) безпосередньо або за його дорученням Фондом державного майна України (далі – ФДМУ) як інститут спільного інвестування – закритий строковий спеціалізований корпоративний інвестиційний фонд акцій з особливим статусом, початковим власником цінних паперів якого (далі – акції НІФу) є держава в особі засновника такого Фонду. Акції НІФу набуваються засновником в обмін на міноритарні (невеликі) пакети акцій корпоративізованих державних підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави (від 10 до 25% загального випуску цінних паперів відповідного емітента) – усього близько 20 об'єктів. Загальна капіталізація НІФу оцінюється у сумі до 100 млрд. грн. (майже 4 млрд. дол. США).

З метою найбільш повного задоволення попиту накопичувальної системи на якісні цінні папери пропонується синхронізувати у часі та обсягах виведення акцій таких підприємств та акцій НІФу на фондову біржу із запровадженням НСПС і надходженням пенсійних коштів на ринки капіталу.

Метою створення НІФу є вирішення широкого спектру соціально-економічних завдань, передбачених програмами реформування вітчизняної економіки та соціальної сфери, серед них:

- 1) формування в Україні образу успішної, інвестиційно привабливої країни для вітчизняних та іноземних інвесторів;
- 2) суттєве збільшення капіталізації фондового ринку України;

3) підвищення до міжнародних стандартів рівня корпоративного управління на державних підприємствах, акції яких передані до статутного капіталу НІФу;

4) виведення процесу приватизації найбільш привабливих державних підприємств з "мертвої зони" та залучення до участі в цьому процесі іноземних інвесторів з високою міжнародною репутацією;

5) створення сприятливих інституційних передумов для запровадження НСПС та завершення пенсійної реформи.

Управління активами НІФу пропонується передати іноземній компанії, яка обирається за конкурсом з числа найбільш відомих міжнародних компаній з управління активами (далі – КУА). Всі емітенти, акції яких перебувають в інвестиційному портфелі Фонду та становлять 10 і більше відсотків статутного капіталу емітента, зобов'язані надати представнику КУА місце члена наглядової ради.

Для створення ринку акцій емітенти, пакети яких передбачається передати до статутного капіталу НІФу з числа тих, що відповідають формальним вимогам лістингу, зобов'язані пройти процедуру допуску цінних паперів до обігу на фондовій біржі та мають бути включені до біржового списку. Акції самого Фонду також повинні пройти процедуру лістингу та отримати допуск до обігу на фондовій біржі.

З метою формування позитивного ставлення населення до пенсійної реформи, створення сприятливих умов для запровадження другого рівня пенсійної системи, а також прискореного розвитку фондового ринку акцій НІФу та акцій підприємств, що передані до статутного капіталу НІФу, пропонується до продажу пенсійним фондам – суб'єктам другого рівня пенсійної системи.

Частина акцій НІФу передбачається розмістити на міжнародних ринках капіталу через інструмент Глобальних Депозитарних Розписок (ГДР), завдяки чому буде забезпечено опосередкований доступ іноземних інвесторів до цінних паперів українських емітентів.

З метою створення та започаткування діяльності НІФу необхідно здійснити низку заходів, але не обмежуючись ними, зокрема, таких:

– вивести за межі переліку об'єктів, заборонених до приватизації, унітарні підприємства, які необхідно корпоративувати, та міноритарні пакети акцій яких передбачається передати до статутного капіталу НІФу;

– зареєструвати НІФ як юридичну особу та виконати необхідні процедури з набуття Фондом статусу фінансової установи;

– зареєструвати випуск акцій НІФу та здійснити їх закрите розміщення;

– сформувати статутний капітал НІФу шляхом оплати акцій Фонду міноритарними (від 10 до 25%) пакетами акцій корпоративованих українських підприємств та інших вітчизняних емітентів;

– на конкурсних засадах залучити до управління активами НІФу керуючу компанію з числа суб'єктів з високою міжнародною репутацією;

– представників КУА, що управлятиме активами НІФу, включити до складу наглядових рад українських емітентів, акції яких перебувають у портфелі Фонду;

– акції НІФу пропонувати до продажу на фондовій біржі, що відповідає вимогам НКЦПФР;

– до 30% акцій Фонду розмістити на міжнародних ринках капіталу через інструмент депозитарних розписок.

Впровадження нового інституту спільного інвестування у формі спеціалізованого корпоративного Національного інвестиційного фонду потребує внесення відповідних змін до законодавства з питань спільного інвестування, приватизації, управління об'єктами державної власності, пенсійного забезпечення, про акціонерні товариства та ін.

6. Реформа публічних закупівель в Україні спрямована на забезпечення ефективного та прозорого управління державними фінансами, суттєве зниження корупції та досягнення економії державних коштів. При цьому великі надії покладаються на залучення до контролю за діями влади представників громадянського суспільства і бізнесу. Стоїть завдання: сформувати сучасну і дієву систему публічних закупівель, спрямовану на створення конкурентного середовища та подальший розвиток добросовісної конкуренції у сфері закупівель за державні кошти, а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань шляхом послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС. Основними здобутками 2016–2017 рр. стали: введення в дію Закону України “Про публічні закупівлі”, ухвалення урядової Стратегії реформування системи публічних закупівель, запровадження системи електронних закупівель та електронної системи оскарження Prozorro, приєднання України до Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі.

За висновками контролюючих органів, основною перешкодою для більш ефективного використання державних коштів, формування конкурентного середовища в публічних закупівлях є: недосконалість законодавчого забезпечення, внаслідок чого великі ринки товарів і послуг виводяться з-під регулювання закону “Про публічні закупівлі”; можливість застосування неконкурентної процедури не як виняток, а за прикладом нагальної необхідності.

З боку замовників основними порушеннями є: подрібнення надпорогової закупівлі на декілька допорогових; нечітке пояснення замовником об'єкта закупівлі; встановлення високої очікуваної вартості закупівель; підміна закупівлі техніки закупівлею робіт; визначення особливих умов для бажаних виконавців; неякісна підготовка документів щодо закупівель; змова фірм-двійників; дискваліфікація учасників торгів через формальні причини; зміна істотних умов договорів після їхнього укладання; розірвання договорів з переможцями, які запропонували кращі умови та низьку ціну.

Діючий порядок проведення публічних закупівель через систему Prozorro не завжди в змозі попередити безчесні спроби з боку не лише замовників, але і виконавців. Так, внаслідок відсутності вимог щодо визначення замовником в умовах закупівель мінімальної ціни, є приклади подання пропозицій за завідомо нереальними низькими цінами. Недостатньою є перевірка виконавців, які допускаються до тендерів.

Для іноземних учасників непривабливою є участь у публічних закупівлях через: наявність дискримінаційних умов торгів; мовний бар'єр, а саме – відсутність англомовного варіанту умов закупівель; невеликий термін, встановлений для подання оригіналів документів переможцями торгів (5 днів); нерегульований механізм цифрового підпису та неможливість її ідентифікації; валютні (переведення ціни пропозиції у валюту виконавця) та податкові (щодо податку на додану вартість) невизначеності у сфері публічних закупівель.

В Україні не сформована цілісна та впорядкована інституційна системи публічних закупівель, що негативно відображається на її державному регулюванні; існує певною

мірою дублювання контрольних функцій інституційних структур, неповне виконання нових наданих їм функцій та недостатня прозорість діяльності уповноважених органів; є низка організаційних та фінансових проблем у функціонуванні інформаційно-комунікаційної системи Prozorro, електронних майданчиків, веб-порталів та інших інформаційних ресурсів. Проте головною причиною низької ефективності державних закупівель є недоліки законодавчої бази, яка потребує подальшого вдосконалення.

Отже, в Україні відбувається незворотній процес реформування системи державних закупівель, що за умови послідовності та системності у його здійсненні сприятиме покращенню управління державними фінансами у складі загальної системи державного управління, створить необхідні передумови для формування ефективної та конкурентоспроможної національної економіки, а також громадянського суспільства.

7. Право на участь у прийнятті державних рішень є одним з найважливіших демократичних принципів. Це право найпростіше реалізувати за місцями проживання населення. Ідея самоврядування не є абсолютно новою для Європи, проте вона має свою специфічну історію та була сформована під впливом різних факторів в окремих країнах. У європейських країнах формування самоврядування як природний еволюційний процес, за якого місцеві громади поступово вчаться керувати своїми справами, здобути й утримувати владу, щоб розвивати свої автономні звичаї і традиції та передати їх майбутнім поколінням.

8. Розвиток процесів децентралізації має відбуватися на основі послідовного впровадження принципу субсидіарності, що передбачає розширення прав на прийняття рішень на менших і найменших територіях держави. В системі державного управління це означає передачу прав на прийняття рішень з центрального на нижні рівні. За державою має бути залишено виконання лише тих функцій, здійснення яких не під силу громадянам, об'єднанням громадян та територіальним колективам. Відповідно, до компетенції органів самоврядування вищого рівня належить надання лише тих функцій, які не можуть бути краще виконані на нижчому рівні. У сучасному суспільстві принцип субсидіарності реалізовується як принцип свободи соціальних спільнот і гарантії особистісної свободи кожної окремої людини.

9. Фінансова самодостатність. Дотримання цієї умови може бути досягнуто, якщо податкова система віддзеркалює ту роль, яку має відігравати місцеве самоврядування у сучасних умовах. З огляду на це, заходи щодо реформ децентралізації мають включити механізм перерозподілу бюджетоутворюючих податків у напрямі зростання надходжень до місцевих бюджетів. На даному етапі, коли головний крен у реформах децентралізації зроблено на використання потенціалу громади, податки мають насамперед забезпечувати фінансову самодостатність об'єднаних на добровільній основі територіальних громад. Водночас, рівнем громад не може бути обмежена реформа фіскальної системи. На часі вирішення проблем фінансової самодостатності на всіх рівнях регіонального управління, сформованих з дотриманням принципу субсидіарності.

Вирішення проблем, що виникли за роки останньої кризи, є в числі завдань реформи децентралізації влади та фіскальної децентралізації. Основна ідея фіскальної децентралізації зводиться до підвищення фінансової незалежності місцевих громад за допомогою акумулювання власних податкових надходжень та, відповідно, ефективного їх витрачання. Позитив цього процесу має просте розуміння – люди на місцях краще знають свої потреби і можуть ефективніше організувати їх реалізацію та контроль за цим процесом.

Зазначимо, що власні податкові надходження місцевих бюджетів можуть формуватися на основі місцевих податків і зборів та загальнодержавних податків. Останні, відповідно, можуть бути або повністю закріплені за місцевими бюджетами, або регулюючими. Нині місцеві податки і збори на третину забезпечують податкові надходження місцевих бюджетів, чого недостатньо для фінансової незалежності місцевих бюджетів. Тому цілком очевидно, що треба акумулювати у місцевих бюджетах загальнодержавні податки за закріпленим та регулюючим принципом.

Для зміцнення фінансової незалежності місцевих органів влади в якості регулюючого краще застосовувати податок на прибуток підприємств, а податок на доходи фізичних осіб зробити повністю закріпленим за місцевими бюджетами. Відповідно до бюджетного законодавства, ці податки нині є регулюючими, однак механізми їх справляння необхідно вдосконалювати. Насамперед, неспівмірними є пропорції зарахування цих податків, оскільки податок на доходи фізичних осіб передано до державного бюджету у розмірі 25%, а податок на прибуток підприємств до місцевих – 10%. Таким чином, доцільно зарахувати до місцевих бюджетів як мінімум чверть надходжень податку на прибуток. Закріплення більшої частини податкової бази з податку на прибуток підприємств за обласним чи іншими місцевими бюджетами створить додаткові фінансові ресурси для місцевих органів влади і вони будуть зацікавлені у розвитку місцевого бізнесу. Зацікавлені в розвитку підприємництва також платники, які є користувачами суспільних благ на конкретній території: зараховуючи частину податку на прибуток підприємств до місцевих бюджетів, створюються стимули до ефективнішого розвитку підприємництва на окремій території.

В частині справляння податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати альтернативним є підхід щодо його зарахування не за місцем реєстрації податкового агента, а за місцем проживання платників податків. Це відповідатиме сутності цього податку як плати фізичної особи за послуги, що надаються їй територіальною громадою і наблизить органи, які надають такі послуги, до їх споживачів.

Важливим аспектом в частині реформування податку на доходи фізичних осіб є поступовий перехід від оподаткування розрізнених індивідуальних доходів до прогресивного оподаткування сукупного доходу домогосподарства через високий ступінь диференціації життєвого рівня населення. Це підтверджує необхідність запровадження прогресивної системи оподаткування доходів громадян. Натомість важливо визначити рівень прогресії шкали ставок податку на доходи фізичних осіб. Сучасна соціально-економічна ситуація у державі та світовий досвід обґрунтовують доцільність встановлення нижньої межі шкали на рівні 10%.

Регіональна бюджетна політика має спрямовуватися на досягнення балансу у забезпеченні соціальних, економічних та екологічних потреб населення. Регіональна бюджетна політика є складовою бюджетної політики держави. Важливою компонентою механізму формування бюджетної політики в Україні є Основні напрями бюджетної політики, які розробляються і затверджуються щороку за підсумками парламентських слухань з питань бюджетної політики. В сучасних умовах проведення бюджетної децентралізації змінюються пріоритети у витрачання бюджетних коштів, що має бути відображено в Основних напрямках бюджетної політики. На наш погляд, цей документ має містити такі структурні елементи: 1) аналіз системи цілей бюджетної політики за попередній

бюджетний період та результатів їхнього досягнення; 2) постановку цілей і тактичних завдань на наступний бюджетний період з обов'язковим збалансуванням соціальної, економічної та екологічної складових розвитку держави; 3) постановку цілей і завдань на середньостроковий бюджетний період з обов'язковим збалансуванням соціальної, економічної та екологічної складових розвитку держави; 4) очікувані соціальний, економічний та екологічний ефекти як на наступний, так і на середньостроковий бюджетний періоди.

Децентралізація як процес розширення та зміцнення прав і повноважень адміністративно-територіальних одиниць спрямована на підвищення рівня та якості життя населення. Важливо зазначити, що децентралізація управління здійснюється виключно за ініціативи та під контролем державних органів управління. Водночас неможливо провести децентралізацію, якщо органи місцевого самоврядування не готові взяти на себе відповідальність. У розвинутих країнах світу децентралізація є ефективним інструментом проведення урядової реорганізації з метою найбільш ефективного надання державних послуг.

З метою забезпечення сталого розвитку взаємодія органів влади різного рівня має відповідати таким умовам:

- наявність чіткого розмежування повноважень між рівнями державної влади;
  - органи місцевого самоврядування мають володіти достатньою автономією щодо проведення бюджетної політики в межах своїх повноважень та території;
  - органи місцевого самоврядування перебувають в умовах бюджетних обмежень.
- Це означає, що у разі збільшення доходів місцевого бюджету, вилучення до бюджетів вищого рівня не відбувається, а погіршення фінансово-економічної ситуації не компенсується за рахунок коштів бюджетів вищого рівня. Водночас якщо зменшення доходів чи збільшення видатків місцевого бюджету відбулося внаслідок рішення, прийнятого органами влади вищого рівня, компенсація цих коштів є обов'язковою.

Основним підґрунтям проведення бюджетної децентралізації є розбудова власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування. У цьому контексті стимулювання економічного розвитку територій (залучення інвестицій, підтримка діючих підприємств, підтримка підприємств-початківців, розвиток конкретних галузей) дозволить збільшити надходження у дохідну частину місцевих бюджетів, а в результаті – забезпечити підвищення якості надання суспільних благ та послуг населенню.

10. Конкурентоспроможність податкової системи України забезпечується формуванням нової ідеології фіскальної служби України. Контролюючі органи у сфері оподаткування українським суспільством сприймаються як каральні. Це відбулося внаслідок ведення неефективної фіскальної політики, низької віддачі від сплати податків та безпосередніх негативів у роботі цих органів, пов'язаних із збиранням податків авансами, корупцією тощо. Нині триває трансформація фіскальної служби України в напрямку сервісного органу. Тому в силу проблем, що склались в діяльності фіскальної служби України, актуальними є такі шляхи реформування Державної фіскальної служби України¹:

---

¹ Дроговоз Ю. Як та навіщо реформувати державну фіскальну службу України / Юлія Дроговоз, Денис Черніков. – К. : Європейський інформаційно-дослідницький центр, 2015. – 32 с.

1. Проведення інвентаризації та горизонтального і вертикального аналізу розподілу функціональних обов'язків працівників ДФС.

2. Передача частини функцій на рівень головних управлінь, зокрема, частини функцій сервісних центрів (ЦОП), що стосуються контрольної-перевірочної роботи. Перетворення ЦОПів виключно на сервісні центри з розширенням інформаційно-консультаційних підрозділів.

3. За рахунок скорочення штату (зокрема ліквідації підрозділів податкової міліції на місцях) створення моніторингово-аналітичних підрозділів щодо боротьби з шахрайством у сфері ПДВ і управління іншими ризиками у сфері податкових і митних відносин та посилення інформаційно-консультаційних підрозділів ДФС.

4. Проведення аналізу та перевірки витрат на утримання апарату та структури ДФС України.

5. Підвищення рівня кваліфікації працівників ДФС та залучення висококваліфікованих фахівців з бізнесу та громадськості з досвідом державного управління та вмінням стратегічного і системного виконання завдань, а також скасування практики кадрових ротацій.

6. Збільшення оплати праці працівників органів ДФС України та запровадження системи преміювання за досягнення ефективності в діяльності.

7. Автоматизація організаційно-розпорядчих процесів, запровадження системи електронного урядування в органах ДФС, інвентаризація всіх організаційно-розпорядчих документів, скасування тих документів, що порушують права платників податків, та зняття грифу "ДСК" ("для службового використання") з тих, що безпосередньо стосуються платників податків.

8. Зменшення корупційних ризиків при спілкуванні платників податків з працівниками ДФС шляхом розвитку електронних сервісів та автоматизації всіх процедур з адміністрування та обслуговування платників податків.

9. Встановлення персональної дисциплінарної відповідальності працівників ДФС за дії та бездіяльність та неправомірні рішення у відношенні до платників податків, ідентифікація посадових осіб в ході прийняття ними будь-яких рішень, за будь-які дії або бездіяльність, особливо в частині, що стосується обмеження прав платників податків.

10. Перегляд показників діяльності ДФС України та критеріїв оцінок персоналу ДФС. Запровадження таких критеріїв, як кваліфікаційний рівень працівника, кількість оскаржень рішень посадових осіб контролюючих органів, донараховані, але не сплачені суми, кількість скарг платників податків на дії або бездіяльність працівника, кількість платників, що припинили діяльність, дозволять більш об'єктивно оцінювати роботу працівників ДФС та змінити філософію взаємовідносин між платниками та посадовими особами ДФС.

11. Розвиток територіально-адміністративного поділу країн Східної Європи. Реформування відбувається відповідно до політико-економічних умов з урахуванням національних надбань. Територіально-адміністративна структура Польщі сформована за трирівневим принципом, яку склали з 1 січня 1999 р. гміни (2489), повіти (315 сільських повітів і 65 міст з правами повітів) та воєводства (16). Реформа виразилася у наділенні їх подвійною функцією воєводств. Вони є одночасно і органом місцевого самоврядування, і основною одиницею територіального поділу країни, за якою закріплена відповідальність за державне управління на певній території, що законом персонально покладається на воєводу, який має реалізовувати державну політику включно із здійсненням міжнародної

співпраці. Словаччина з однорівневої форми адміністративно-територіального управління взяла курс на посилення місцевих органів влади. Водночас у країні був створений другий рівень місцевого самоврядування, який технічно отримав назву “вищої територіальної одиниці”. В результаті регіонального розвитку Словаччина поділена на 8 країв (Kraje), 79 округів (Okresy) і 2891 громад (Obce), з яких 130 є містами, а інші – сільськими громадами. Останні мають ділення на кадастрові райони (katastrálne územia). У Болгарії з 1959 до 1998 рр. існував лише один субнаціональний рівень. У процесі орієнтації на інтеграцію до Європейського Союзу були створені 28 районів, які увійшли до шести регіонів (областей). Ця система з часом розвинулася у чотирьохрівневу модель, у якій влада двох з них наділені правами автономії, маючи центральну адміністрацію і муніципалітети. Нині Болгарія поділяється на 2 райони, 6 областей планування, 28 областей, 264 муніципалітети і 5302 населених пунктів.

Приморські регіони посідають особливе місце у системі європейських регіонів. У низці країн приморські регіони займають перші щаблі у економіці. На приморські регіони припадає близько 40% ВВП країн ЄС загалом, що зумовило розробку “Комплексної морської політики для ЄС (2007)”. Цей документ визначив проблеми приморських регіонів у процесах європейської інтеграції та основні напрями їх вирішення на перспективу.

Наразі серед регіонів NUTS–1 ЄС приморські за кількістю суттєво випереджають внутрішні. Ситуація дещо змінилася лише зі вступом нових членів – країн Центрально-Східної Європи. Протягом часу функціонування європейської спільноти визначаються два періоди інтенсивного зростання та розвитку приморських регіонів: 60–70-рр. минулого століття та останнього десятиріччя.

Попри кризи 2008–2009 рр. приморські регіони Європи зіграли роль своєрідного демпфера для економіки загалом завдяки особливим рисам соціально-економічного розвитку, притаманному приморським регіонам розвинутих країн:

- розвинена інфраструктура, створення відповідних хабів, розвиток транспортно-логістичних систем, по-перше, морських та внутрішніх водних;
- демографічна атракція та концентрація населення, насамперед міського;
- сучасна структура економіки із перевагою третинних та четвертинних галузей;
- великий рівень розвитку інноваційної складової економіки, Hi-tech, що зумовлює інвестиційну атракцію;
- ріст та диверсифікація внутрішнього ринку товарів, послуг та інформації;
- розвиток рекреації, міжнародного та внутрішнього туризму.

Вагомі результати дає аналіз розподілу приморських регіонів NUTS-2 28 країн ЄС у 2013 р. за показником ВВП на душу населення (ПКЗ) у двох фокусних групах – найбагатших та найбідніших регіонах.

Серед 20 найбагатших регіонів вісім були приморськими: Inner London, Hamburg, Groningen, Stockholm, North Eastern Skotland, Noord-Holland, Bremen, Hovedstaden (столичний регіон у Данії). У низці 20 найбідніших регіонів лише чотири були приморськими: Severoiztochen і Yugoiztochen у Болгарії, Sud-Est у Румунії та Warminsko-Mazurskie у Польщі.

Аналіз проблем та перспектив розвитку приморських регіонів ЄС у форматі комплексної морської політики має надати новий імпульс дослідженням теорії та практики соціально-економічного розвитку приморських регіонів України.

13. Формування кластерної політики регіонів здійснюється з орієнтацією на розвиток малих та середніх підприємств, оскільки вони дають можливість вирішити проблеми з працевлаштуванням і залучити велику кількість працівників до інноваційної діяльності, активізуючи розвиток усього регіону. У розвинутих країнах частка працівників, що працюють на таких підприємствах, досягає 50–70%, а їх внесок у ВВП складає від 50 до 60%. Ці підприємства є основою для створення кластерних виробничих систем, які можуть використовувати традиційні переваги малого бізнесу, такі як: здатність швидко реагувати на зміни умов ділового середовища, розширення меж економічної свободи, створення додаткових робочих місць, інноваційна діяльність і формування середнього класу. Інтеграція малих та середніх підприємств у кластери дозволяє отримувати переваги, які традиційно характерні для великомасштабного виробництва, серед яких варто виділити: збільшення фінансових можливостей для використання досягнень науково-технічного прогресу та економії масштабу.

Європейський досвід свідчить, що успішна реалізація кластерного підходу потребує розробки спеціальної національної програми, яка визначатиме стимули та підтримку кластерів у різних сферах економіки. У зв'язку з цим, доцільно розглядати як традиційні підходи до створення локальних виробничих систем, широко інтерпретованих як агломерації, так і конкретні способи створення інноваційних кластерів світового рівня.

Програма аналізу економічних реформ в Україні (зокрема її регіональної політики), яка охоплює як поточні, так і майбутні періоди, показує, що малому бізнесу та кластеризації не приділяється належної уваги. Кластеризація – це нове економічне явище, яке стало механізмом, що дозволяє протистояти тиску світової конкуренції та формувати внутрішньодержавні та підприємницькі конкурентні переваги. Розробка державної програми кластеризації повинна чітко визначити рівень, на який вона орієнтована.

Оскільки кластерний підхід, насамперед, є управлінським методом інтеграції малих та середніх підприємств, це означає, що він повинен бути орієнтований на підвищення конкурентоспроможності регіону, де розташовані учасники кластеру. Саме крізь призму регіонів слід враховувати вплив кластеризації на розвиток промисловості та загалом всієї держави. Як правило, національні міністерства формулюють загальні стратегічні цілі, вони також визначають бюджетні цілі та приймають рішення про створення нових органів влади. Інші державні установи та регіональні органи влади також відіграють важливу роль у розробці програм та управлінні ними. Програми включають конкретні ініціативи, які реалізуються шляхом застосування інструментів на розсуд окремих регіонів або секторів. Важлива роль у цьому процесі належить інституціям, які розробляють ініціативи. Виходячи з цього, участь у розробці та реалізації кластерної політики беруть багато дійових осіб, координація дій яких вимагає розробки ефективних механізмів їх взаємодії.

Для диференціації кластерної політики доцільно застосувати методологію, яка була розроблена експертами Європейської кластерної обсерваторії. Суть її полягає в тому, що подібно до класифікації готелів кластери позначаються зірками як вимір їх ефективності від нуля до одного, двох та трьох зірок, залежно від розміру кластера, спеціалізації та фокусних показників.

Розмір кластера є виміром його впливу на зайнятість. Його найвищий рівень повинен перевищувати 10% від стандартизованого показника для провідних регіонів ЄС, і він розраховується як відношення кількості осіб, що працюють у кластері, до загальної

кількості працівників, що працюють в ЄС. Спеціалізація в методології “зірки” визначається, якщо регіон в межах європейського розподілу праці виділяється у конкретній кластерній категорії серед провідних 10% регіонів ЄС з найвищою зайнятістю у відповідній галузі. Третій показник “фокус” використовується для призначення зірки кластеру, якщо він складає основну частку регіональної зайнятості, зокрема, якщо кластер потрапляє до 10% схожих кластерів з найбільшою часткою зайнятості в цьому регіоні.

Для розвитку кластерної політики потрібні відповідні інформаційні системи. Вони можуть бути створені закладами, що спеціалізуються на інформаційній функції. Зокрема, в ЄС вихідні дані про кластери формуються за допомогою TrendChart INNO-Policy у співпраці з ERAWATCH.

14. Концепції полюсів та осей зростання, пік популярності якої припав на 50-60-ті рр. XX ст., знаходить нове дихання протягом останніх десятиліть в об’єднаній Європі. Центральною ідеєю парадигми є твердження про те, що економічний поступ не є однорідним по всій території, але натомість концентрується навколо певних центрів (полюсів, ядер). Такі полюси часто формуються та розвиваються в межах однієї ключової галузі за рахунок прямих і непрямих ефектів. Прямий ефект проявляється через закупівлю товарів і послуг від постачальників, або надання товарів і послуг споживачам. Непрямі ефекти можуть включати, наприклад, попит на товари та послуги з боку осіб, зайнятих в ключовій і пов’язаних індустріях, що сприяють розвитку і розширенню інших видів економічної діяльності, таких, як роздрібна торгівля.

Практична імплементація моделі полюсів та осей розвитку в Європі знаходила своє відображення в рамках доволі численних програм та прототипів просторового районування: уявлення про “блакитний банан” (вісь Лондон-Амстердам-Брюссель-Франкфурт-Цюріх-Мілан) та “золотий банан” / “сонячний пояс” (вісь присередземноморських територій на відрізьку Валенсія–Генуя), поступово доповнювалось ідеями про Європу як “будинок із сімома квартирами”, “зелене гроно винограду”, “функціональної броні” чи “червоного восьминога”.

Країни Вишеградської четвірки (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина), а також Болгарія та Румунія (В4+2) виділяють як окремий пріоритет формування і підтримку полюсів та осей розвитку на своїх теренах, заклавши принцип поляризації у національні програми просторового будівництва. Крім того, заради гармонізації національних ініціатив ними була сформована Спільна програма просторового розвитку країн В4+2.

Бачення територіального поступу Республіки Польща закріплене в Національній концепції просторового розвитку 2030 (*KPZK 2030*), основною віхою якої стало формування поліцентричної мережі метрополій, які розглядались в якості полюсів розвитку, а також міст регіонального значення. Особливістю просторового розвитку Польщі є важлива роль, яку відводять спеціальним економічним зонам, що досить часто стають полюсами зростання, однак не можуть самі собою розглядатися як панацея від усіх бід.

Концепція просторового розвитку Словаччини (KURS-2011) була прийнята в 2001 р. та доповнена в 2011 р. Її лейтмотивом є ранжування системи населених пунктів на фокусні (фокальні) групи, що включають агломерації, групи населених пунктів та осі розвитку трьох рівнів.

Урядом Болгарії була розроблена Національна стратегія регіонального розвитку (НСРР) за період 2012–2022 рр., яка стала основним документом, що визначає стратегічні рамки державної політики досягнення збалансованого та сталого розвитку регіонів країни і

подолання внутрішньо- і міжрегіональних диспропорцій в контексті Європейської політики когезії задля досягнення розумного, стійкого та інклюзивного зростання.

Успішний досвід західних сусідів може виявитись корисним і для України, яка здійснює імплементацію першого етапу адміністративно-територіальної реформи. Що ж стосується знову актуальних полюсів зростання, то вони в Україні розглядаються переважно в суто теоретичній площині. Наразі необхідно прикласти значні зусилля як для розбудови повноцінного активного громадянського суспільства, так і для нормативного регулювання в аспекті поліцентричного розвитку, нормативного регулювання діяльності великих міських агломерацій, становлення полюсів та осей розвитку.

15. Пріоритети формування інноваційних кластерів у регіонах України мають надаватися в таких сферах, як інформаційні та брокерські послуги; технічна допомога та консультації; пряме фінансування; організація офіційних та тренувальних заходів; організація мережових подій; лобювання; маркетинг; моніторинг та звітність. Ці програми можуть створювати підстави для досягнення таких цілей, як підвищення кваліфікації, розширення кластерів, розвиток бізнесу, поглиблення та розширення ділової співпраці; інновації, використання та вдосконалення умов ділового середовища.

Структура кластерної політики повинна відображати переваги такої інтеграції учасникам новоствореної виробничої мережі. Досвід компаній, що працюють на євроатлантичному просторі, показує, що конкурентоспроможність кластерів загалом та їхніх учасників зокрема зростає завдяки синергетичним ефектам, що виникають внаслідок розподілу ресурсів, посилення ринкової активності, підвищення продуктивності та можливості накопичення потенціалу на майбутнє.

Економічна політика у сфері кластеризації має базуватися на тому, що кластери як форма регіональної та інноваційної організації повинні відповідати адекватним фінансовим та інфраструктурним ресурсам. Останні повинні бути сформовані нетрадиційними ресурсами компанії. Як правило, це внутрішні та зовнішні фонди або інвестиції, що беруть участь у спільному фінансуванні проекту. З точки зору інфраструктури, кластери можуть мати доступні офісні приміщення, конференц-зали, внутрішні комунікаційні мережі та лабораторії. Важливо гарантувати, що ресурсний потенціал не є одноразовим, але доступний для загального використання учасників кластерів у довгостроковій перспективі.

Навіть незважаючи на те, що підприємства та організації, які приєднуються до виробничих мереж у кластерних утвореннях, повинні підтримувати рівень продуктивності, викликаний конкуренцією, вони намагаються, принаймні, не дозволяти йому зменшуватися. Проте сам факт створення кластерів робить можливим і необхідним підвищення продуктивності мережі. Для досягнення цього необхідно планувати діяльність, спрямовану на розвиток людських ресурсів, зростання конкурентоспроможності, посилення інноваційного потенціалу кластеру та його інтернаціоналізації. Ці заходи не повинні дублювати внутрішню активність учасників кластера, але бути визначеними та реалізованими на сукупному рівні кластера. Загалом цілком обґрунтовано можемо сказати, що потенціал зростання кластера полягає в самій моделі кластера, що дозволяє краще використовувати регіональні ресурси, науку та технології, робочу силу, а також фінансову, інформаційну та управлінську спроможність. Водночас потенціал управління повинен бути інтегрований у систему державної макроекономічної політики, посилюючи свої позиції на світовому ринку.

Очікування ефективного використання кластерних систем у промисловій організації можуть стати реальністю, принаймні за умови виконання трьох умов. По-перше, процеси кластеризації повинні відповідати реальній економічній ситуації в Україні. По-друге, існуючі та майбутні кластери повинні бути вбудованими в систему економічних реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. По-третє, в українській економіці кластеризації слід коригувати світовий досвід експлуатації кластерних мереж до національних умов.

Використання досвіду німецьких мереж компетентності в українських умовах вимагає встановлення пріоритетів у науково-технічній політиці. Навіть така розвинута країна, як Німеччина не може дозволити собі фінансування “на замовлення”; тому Україна повинна бути особливо обережною, направляючи кошти на напрямки, які можуть перешкоджати формуванню економіки знань.

Логічно було б побудувати цей процес у відповідності до схеми “пріоритети – людське та матеріальне забезпечення – фінансування”. Проте в сучасних умовах цей процес має бути зворотнім. Найбіднішим ресурсом в Україні є фінанси, тому надзвичайно важливо визначити необхідні та можливі обсяги інвестицій для мереж компетентності, і з огляду на це обґрунтувати пріоритети.

Пріоритети у науково-технічній сфері України повинні визначатися, в першу чергу, як альтернативи для розгляду. Останнім часом їх обговорювали у зв'язку з примусовою переорієнтацією експортних потоків з російського ринку на європейський ринок. Вони можуть бути організовані в такому порядку:

1. Сільське господарство та харчова промисловість;
2. Медицина та медичний туризм;
3. Машинобудування і суднобудування;
4. Авіаційна і космічна промисловість.

Слід зазначити, що фундаментальні дослідження в сільському господарстві, харчовій промисловості, медицині та медичному туризмі можуть мати одну міжгалузеву програму. На перетині цих наук завжди слід очікувати появи найбільш перспективних напрямків для прикладних досліджень, які будуть адаптовані до ноу-хау у виробництві та практичній медицині. Зазначена методологія може покласти основу стратегії побудови мережі компетентності, яка включатиме машинобудівну, суднобудівну, авіаційну та космічну галузі. Такі підходи дозволяють досягти максимальних результатів при мінімальних витратах.

Варто передбачити, що у випадку започаткування ініціатив з мережею компетентності існують високі шанси, що може виникнути спокуса монополізувати доступ до фінансування на основі існуючої галузі промисловості регіону. Таким чином, у машинобудівному та суднобудівному господарстві Дніпро, Харків, Миколаїв, Одеса та Київ можуть претендувати на те, щоб мати виключні права на формування науково-технологічної політики галузі. Тому варто вибрати нове географічне розташування для координаційного центру мережі компетентності, наприклад, центр країни, що полегшить залучення нових людських ресурсів, аніж тоді, коли найбільші підприємства та організації галузі будуть розташовані в традиційних місцях.

Доцільно вибрати центральну Україну як місце для координаційного центру мережі компетентностей для сільського господарства та харчової промисловості. Це може бути південь Вінницької області, де клімат подібний до всіх інших регіонів країни. Центром медицини

та медичного туризму може стати Західна Україна, яка має комплексні умови для наукових досліджень у галузі медицини та створення нових медичних закладів на основі використання факторів природи та клімату. Для узгодження нових підходів у машинобудівній та суднобудівній галузях доцільно розглянути Київську область (але не місто Київ) або кут, сформований південною частиною Київської області та північчю Хмельницької області – південний черкаський район області. Вони розташовані поряд з провідними науково-технічними інститутами (Київ, Житомир, Полтава, Харків, Дніпро, Чернігів). Розташування координаційного центру мережі компетенції авіаційної та космічної промисловості м. Кропивницький та області є можливим з урахуванням економічних та політичних чинників. Цей регіон є відносно далеко від кордонів і негусто заселений, що сприяє підвищенню рівня безпеки комерційної таємниці.

Створення центрів для мереж компетенції забезпечить розвиток їхніх людських та матеріальних цінностей, які будуть відповідати за основні наукові проблеми та залучати найкращі кластери до досягнення мети. З часом вони стануть основою національних наукових та промислових корпорацій із глобальними стратегічними цілями. Певна відстань центру від головних обласних міст дозволить уникнути корупції при відборі персоналу та сприяти вирішенню повсякденних проблем. Для цього необхідно буде виділити території для будівництва та розвитку науково-виробничих та житлових комплексів.

16. Регіональні реформи у Словацькій Республіці.

16.1. Самоврядування в словацькому суспільстві є органічною складовою розвитку демократичних перетворень. Після декількох десятиліть воно було відновлене в рамках так званого локального “оживлення” самоврядування. Це відбулося спочатку на рівні муніципальних утворень (місцевого самоврядування), а в 2001 р. – на рівні самоврядування регіонів (регіональний уряд). Проте регіони в Словаччині не створювались на базі природних меж. Муніципалітети виступають в якості базової одиниці територіального самоврядування з відносно широкими повноваженнями; вони стали окремими юридичними та господарськими суб'єктами.

У Словаччині усунена трирівнева ієрархія територіального державного управління (муніципалітет – округ – область) і створена нова ієрархія. Округи були розділені на більш дрібні територіальні одиниці – райони, до яких вони делегували деякі зі своїх обов'язків. Словацька територія була розділена на 38 округів і 121 район. Перший етап трансформації характеризувався децентрацією державного управління. У 1990-х рр. реформою системи державного управління був здійснений перехід до горизонтально інтеграції місцевої державної адміністрації і створення другого рівня територіальних органів самоврядування. Проте не вдалося сформувати цілісної системи регіональних органів територіального самоврядування і закріпити автономний характер муніципалітетів. З 1 січня 2002 р. створені вісім більших самоврядних територіальних одиниць, відомих як самоврядні краї. Їм були делеговані повноваження обласних органів місцевого державного управління, симетрична модель державного управління на регіональному рівні, адже в одних і тих же територіальних округах діють органи державного управління і органи самоврядування. На місцевому рівні за сприяння раніше прийнятого Закону № 416/2001 додаткові повноваження поступово перейшли з державного управління до муніципалітетів та самоврядування країв. До крайового самоврядування були передані компетенції в сфері доріг, цивільного захисту, автомобільного транспорту, соціальної допомоги, театральних

заходів, музеїв і галерей, бібліотек та закладів освіти, фізичного здоров'я і формування людського потенціалу та дорожньої інфраструктури.

На нинішньому етапі у Словаччині здійснюється програма ESO (ефективного, підзвітного та відкритого державного управління). Це суттєва реформа державного управління, її мета полягає в раціоналізації роботи, забезпеченні якості, прозорості та доступності державного управління для громадян. Реалізація програми ESO сприяє зниженню витрат і оптимізації функціонування державного управління, спрощенню бюрократичних процедур для фізичних та юридичних осіб. Реформа ESO ділиться на кілька етапів через її складність і комплексність. На першому етапі програми ESO реалізована інтеграція спеціалізованих компетенцій державного управління. Скасовані спеціалізовані місцеві органи влади державного управління на регіональному рівні. Загалом вирішується завдання створення єдиної і чіткої структури місцевих органів державного управління, зосередивши компетенції окремих органів спеціалізованої місцевої державної адміністрації в одному державному відділенні на місцевому рівні з повноваженнями в більшості питань.

16.2. Інновації в територіальному самоврядуванні Словаччини. Законодавча база для автономної компетенції міст і муніципальних утворень надана Конституцією і Законом № 369/1990 "Про муніципалітети". Крім міст Братислава і Кошице (міста понад 100 тисяч жителів), у Словаччині існує однорівневий тип муніципального управління. Міста Братислава і Кошице мають два рівня самоврядування – міста і міського округу. Поділ завдань, відповідальності і обов'язків визначається Законом "Про столицю Братислава" та Законом "Про місто Кошице". Особливістю словацьких муніципалітетів є функціонування їх як самоврядних громад з автономними повноваженнями. Роль муніципалітету – піклуватися про всебічний розвиток своєї території і населення, що проживає в його межах. Муніципалітет має назву, кадастровий район, право на власну символіку (герб, прапор, печатку і гімн); право об'єднуватися з іншими муніципалітетами. Муніципалітет має чітко визначену кадастрову зону. Кадастрова зона є одиницею землекористування, яка утворює закритий і зареєстрований набір нерухомості. Кадастрова зона складається з величезної кількості ділянок, що просторово розбиті відповідно до їх використання (орні землі, виноградники, луки, пасовища, ліси, забудованих земель і акваторії). Два або більше муніципалітети можуть об'єднати в один муніципалітет. Один муніципалітет може бути розділено на декілька, при цьому злиття або поділ муніципалітету може бути тільки на дату виборів в муніципальні органи. Злиття і поділ муніципальних утворень відбувається лише за результатами місцевого референдуму.

16.3. Самоврядування на рівні краю (вживається також термін "більша територіальна одиниця" та історична назва "земство") згідно з законодавством визначається як самоврядний регіон. Самоврядування більшої територіальної одиниці виконує обов'язки щодо управління своїм власним майном і доходом, бюджетом, податками і зборами. Крім того, воно відповідає за ті завдання, що впливають з його статусу як державної корпорації, виконуючи ті з них, які не можуть бути досягнуті індивідуально муніципалітетами або якщо їх забезпечення є легшим для більшої територіальної одиниці, або це було надано в обов'язковому порядку.

Регіональні органи самоврядування виконують свої обов'язки, що впливають з їхнього статусу як юридичних осіб, публічно-правових корпорацій та адміністративних органів. Вони мають такі повноваження:

- нормотворчі – як правило, вони створюють обов’язкові постанови;
- прийняття рішень щодо своєї власності, територіального розвитку, економічної діяльності;
- контроль за діяльністю організацій, які вони створюють;
- каральні – в правових заходах, в сфері правопорушень;
- створення з їх власної ініціативи управлінських і виконавчих органів та власних організацій.

Варто зауважити, що більшість принципів і правових положень, що стосуються дій органів управління на другому рівні, ідентичні першому рівню місцевого самоврядування. Тим не менш, не існує вертикальних відносин верховенства і підпорядкування. На територіальні самоврядування як юридичної особи можуть бути накладені зобов’язання не тільки національним законодавством, а й міжнародними договорами (проте це неможливо зробити, наприклад, постановою уряду). Голова регіону, як і мер, має компетенцію накладати вето на рішення крайової ради, а це означає, що якщо голова вважає, що рішення знаходиться в конфлікті з законом, або є не вигідним для краю, то у встановлений законом термін він просто не підписує рішення.

17. Регіональні реформи в Болгарії.

17.1. Нормативні документи регіонального розвитку. Пакет нормативних документів, які становлять основу регіонального розвитку Болгарії, становлять:

Закон про регіональний розвиток (2008 р.), впорядковує планування, програмування, управління, ресурсне забезпечення, спостереження, контроль і оцінку щодо виконання стратегій, планів і програм проведення державної політики регіонального розвитку, а також планування просторового розвитку території на національному та регіональному рівнях. Серед пріоритетів ЗРР можна відзначити: скорочення міжрегіональних відмінностей та відмінностей всередині регіону на економічному, соціальному та територіальному рівнях розвитку; забезпечення умов для прискороного економічного зростання і досягнення високого рівня зайнятості; розвиток територіальної співпраці.

Стратегія ЄС для Дунайського регіону, яка акцентує увагу на інтегрованому підході, орієнтованому на використання місцевих потенціалів розвитку, для інтенсифікації процесу соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності, поліпшення управління навколишнім середовищем і досягнення зростання, заснованого на ефективному використанні ресурсів.

Стратегія “Європа 2020” (2010 р.), яка вимагає поліпшення координації та пов’язання різних політик і національних стратегій, в т.ч. збалансованого та сталого регіонального розвитку в рамках ЄС з метою досягнення розумного, сталого та всеохоплюючого зростання.

Територіальний порядок денний Європейського Союзу 2020 (2011 р.), основною метою якої є територіальне зближення (кохезія для створення більш гармонізованих і збалансованих умов в Європі.

Національна стратегія регіонального розвитку (НСРР) Республіки Болгарії на період 2012–2022 рр., яка визначає державну політику сталого, збалансованого розвитку шести районів рівня NUTS-2 і дає орієнтир для збалансованого розвитку більш дрібних територіальних одиниць – областей і муніципалітетів.

Національна концепція просторового розвитку (НКПР) за період 2013–2025 рр., яка містить рекомендації щодо влаштування, управління та охорони національної території та акваторії та створює передумови для просторового орієнтування і координування галузевих політик.

Регіональна політика, яка регламентує інвестиційну політику ЄС і спрямована на всі регіони і міста в ЄС з метою підтримки створення робочих місць, конкурентоспроможності підприємств, економічного зростання, сталого розвитку та поліпшення якості життя громадян. Щоб досягти цих цілей і відповісти на різні потреби розвитку у всіх регіонах ЄС, для реалізації політики зближення за період 2014–2020 рр. передбачені 351,8 млрд. євро – майже одна третина загального бюджету ЄС. Регіональна політика виконується за допомогою трьох основних фондів: Європейського фонду регіонального розвитку, Фонду гуртування і Європейського соціального фонду. Разом з Європейським аграрним фондом розвитку сільських районів і Європейським фондом морської справи та рибальства вони складають Європейські структурні та інвестиційні фонди.

Угода про партнерство, яка є документом, що визначає цілі та пріоритети Республіки Болгарії при використанні фондів ЄС на програмний період 2014–2020 рр. Згідно з цим документом, країна бере на себе зобов'язання працювати над усіма тематичними цілями співтовариства при підтримці з структурних фондів ЄС в сумі 9 849 641 865 євро.

17.2. Механізм забезпечення фінансової стійкості Болгарії визначається муніципалітетом як основною адміністративно-територіальною одиницею, на рівні якої здійснюється самоврядування. Розмір місцевих податків визначається міською радою на умовах, процедурах та в межах, встановлених законом. Держава забезпечує нормальну роботу муніципалітетів за допомогою бюджетних асигнувань та інших важелів, встановлених законом. Міністерство фінансів здійснює моніторинг та аналіз таких 8 показників фіскальної децентралізації:

- “Співвідношення муніципальних витрат до ВВП (макропоказники)”;
- “Частка власного доходу в загальному доході муніципалітету”;
- “Частка муніципальних доходів, визначених самостійно місцевими органами влади у власних доходах муніципалітетів”;
- “Частка видатків, над якими муніципалітети мають повні повноваження у загальних видатках муніципалітетів”;
- “Ефективність муніципальних доходів”;
- “Частка муніципалітетів у капітальних видатках зведеного бюджету”;
- “Частка інвестицій в загальному обсязі доходів муніципальних бюджетів”;
- “Капітальні витрати, що фінансуються за рахунок боргу”.

Муніципальний бюджет охоплює фіскальні відносини з іншими бюджетами та рахунками для коштів Європейського Союзу. Держава фінансує громадську діяльність, делеговану муніципалітетам шляхом глобальної субсидії на ці заходи, визначену на основі стандартів фінансування, прийнятих Радою Міністрів, включаючи індикатори в натуральній формі, що застосовуються до відповідної діяльності. Загальна балансова субсидія на місцеві заходи спрямована на забезпечення мінімального рівня місцевих послуг у муніципалітетах. Механізм розподілу загальної балансової субсидії на муніципалітет визначається в Законі “Про державний бюджет”. Сума загальної балансової субсидії становитиме щонайменше 10% від зареєстрованого власного доходу всіх муніципалітетів, відповідно до останнього

річного звіту про рух грошових коштів їх бюджетів. Рада міністрів через Міністра фінансів щорічно організовує підготовку середньострокового бюджетного прогнозу на три роки та проект державного бюджету. Мери муніципалітетів розробляють їх бюджетні прогнози та муніципальні бюджети.

17.3. Реальна участь громадян в демократичних процесах у Болгарії розвивається на місцевому та регіональному рівнях. Конституція країни гарантує участь в управлінні за допомогою застосування форм прямої демократії (референдум, громадські ініціативи, підписки). Також гарантована участь громадян у вигляді включення їхніх представників і цивільних організацій в процеси ініціювання, консультування та обговорення публічної політики і нормативних актів. Закон “Про нормативні акти” регламентує зобов’язання, щоб кожен проект нормативного акту був опублікований в інтернеті з метою забезпечення можливості інформованості та участі громадян в нормотворчому процесі. Гарантована можливість юридичних і фізичних осіб відправляти пропозиції, думки, експертні оцінки та ін. в орган, який є упорядником даного нормативного акту. Нормативна база дає можливість представникам громадянського суспільства брати участь в роботі Народних зборів за допомогою різних консультативних органів – рад, експертних груп, комісій та ін. Відкритим залишається питання про механізм та критерії підбору осіб і організацій, запрошених брати участь в них.

Участь громадян у вирішенні питань місцевого значення в Болгарії регулюється Законом місцевого самоврядування та місцевої адміністрації та відповідними правилами роботи муніципальних рад. У них регламентується необхідність створення умов для присутності громадян, неурядових організацій та представників засобів масової інформації на засіданнях муніципальних рад і під час роботи постійних комісій при них. Засідання комісій при муніципальних радах і засіданнях муніципальних рад, як правило, відкриті. Слабкою стороною болгарської практики є відсутність ясних правил і критеріїв підбору осіб і організацій, які включаються в різні формальні і неформальні структури консультативного характеру. Найбільше поширення при цьому мають регламентовані законом форми обов’язкового громадського обговорення певного документа (наприклад, муніципального бюджету, муніципального плану розвитку, інтегрованого плану міського відновлення і розвитку, ключових інфраструктурних проектів та ін.).

У стратегічному плануванні особлива увага приділяється формам громадського консультування в якості механізму включення зацікавлених сторін до процесу формулювання публічних політик. Принцип партнерства є основоположним, причому рівна участь вважається частиною конструктивного діалогу між публічним сектором і громадянами. Створюються і застосовуються Стандарти проведення громадських консультацій, мета яких – мобілізувати і заохочувати громадську участь в процесах стратегічного планування. Вказівки щодо розробки планових документів, а також їх виконання та моніторинг акцентують увагу на включенні зацікавлених сторін і підходах до їх забезпечення.

17.4. Розвиток адміністративного управління Болгарії від “модернізації адміністрації” до нових систем планування. Адміністративні та територіальні реформи в Болгарії проходили за декількома напрямками. Це розробка і прийняття ряду документів регіонального розвитку; фінансова децентралізація та розширення повноважень місцевих органів влади; сприяння у проведенні організаційних трансформацій на основі

функціонального аналізу ефективності, результативності та значущості адміністративних структур, а також аналізу бізнес-процесів, що відбуваються в них; запровадження електронного управління (електронного уряду та електронної адміністрації) і підвищення прозорості та контролю. Все це було зроблено під гаслом “модернізації адміністрації”. Прийнятий курс до ринкової економіки в Болгарії з 1989 р. розглядався як альтернатива планового управління.

В результаті поступового ознайомлення з практикою планування економічно розвинених країн з початку XXI ст., в Болгарії почався процес розробки системи документів планування на всіх рівнях. Нова система планування, в тому числі організація процесу планування, функції учасників в даному процесі, ставлення до зацікавлених сторін, а також зміст самих планових документів істотно відрізняються від колишньої практики централізованого планування. В даний час система документів планування в Болгарії включає в себе:

1. Національна програма розвитку “Болгарія–2020”;
2. Угода про партнерство 2014–2020;
3. Оперативні програми, співфінансовані з фондів ЄС на період з 2014 до 2020 р.;
4. Національна стратегія регіонального розвитку 2012–2022;
5. Регіональні плани розвитку 2014–2020;
6. Обласні стратегії розвитку на 2014–2020;
7. Муниципальні плани розвитку 2014–2020.

На сьогоднішній день існує більше 240 національних і регіональних планів, програм і стратегій, що ставить питання про їх координацію і субординацію.

17.5. Фіскальна децентралізація в Болгарії. Більшість муніципалітетів Болгарії завершили процес приватизації, доходи від якої зменшилися на 20–30%, порівняно з попередніми роками. У той же час дохід від продажу активів та приватизації не можна прогнозувати з упевненістю через їх побічний, а не регулярний та передбачуваний характер, а це означає, що довгострокове прогнозування не може базуватися на продажу активів на ринку нерухомості, що має свої специфічні тенденції, які базуються на попиті та пропозиції.

17.6. Регіональний розвиток інновацій і промисловості. Порівняльний аналіз ролі регіонів для розвитку інновацій та промисловості. Цілями формування додаткових джерел зростання є: підприємництво, технологічне оновлення, впровадження нових знань у вироблені продукти, входження у швидко зростаючі “зелені” сектори виробництва та ін. З 2015 р. в Болгарії реалізується Інноваційна стратегія інтелекгентної спеціалізації (ICIS) у відповідності зі стратегією ЄС “Європа 2020”. Вона є попередньою умовою, що визначає виділення коштів для Оперативних програм “Інновації і конкурентоспроможність” та “Освіта та наука задля інтелекгентного зростання”. Стратегія спрямована на розвиток тих сфер, які мають потенціал для зростання і сприятимуть найбільше вирішення соціально-економічних викликів суспільству.

Регіональна спеціалізація наукових досліджень в галузі природничих, медичних, сільськогосподарських і технічних наук показує, що 73% зайнятості в цій економічній діяльності зосереджена в Південно-Західному районі (зокрема, в м. Софії), наявний потенціал для спеціалізації та в інших районах. Регіональна концентрація наукових інститутів і центрів між Пловдивом і Стара-Загора приблизно дорівнює Плевені та Варні, за якими слідують Русе і Бургас та ін.

Регіональна спеціалізація високотехнологічних виробництв і високотехнологічних послуг, пов'язаних з інтенсивним використанням знань, охоплює виробництво лікарських речовин і продуктів, виробництво комп'ютерів, електроніки і оптики, послуги в сфері виробництва фільмів і телевізійних передач, звукозапис і музичне видавництво, радіо і телевізійну діяльність, телекомунікації, інформаційні технології, інформаційні послуги, науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи.

17.7. Передача влади регіонам та обласним виборчим органам для створення адміністрації під їх відповідальністю.

Регіоналізація тісно пов'язана з децентралізацією місцевої влади. Вона дає можливість муніципалітетам самостійно визначати розмір зібраних зборів. Роль держави в цьому процесі полягає в наданні допомоги муніципалітетам і запобіганні можливих ризиків муніципального банкрутства. З метою забезпечення більш тіснішого зближення з ЄС і оптимізації можливостей освоєння структурної допомоги від фондів Союзу, в територіальному поділі країни сформована система регіонів NUTS, згідно з якою в Болгарії відокремлені 6 районів на рівні NUTS–2 і 28 – на рівні NUTS–3. Перші в силу болгарського законодавства є територіальними одиницями, а другі – адміністративно-територіальними. У цих районах формується так званий другий рівень місцевого самоврядування. Зокрема, в районах рівня NUTS–2 створюються ради регіонального розвитку.

Рада регіонального розвитку – це орган проведення державної політики регіонального розвитку у відповідному районі. Раду регіонального розвитку очолює губернатор, вибраний з областей, які включені в охоплення відповідним районом, і визначається радою на ротаційному принципі терміном на 6 місяців. Членами регіональної ради розвитку є: представники різних міністерств, губернатори областей, включених до відповідного району, представники муніципалітетів кожної області відповідного району, і по одному представнику з представницьких організацій роботодавців, робітників і службовців на національному рівні. Число представників муніципалітетів в раді регіонального розвитку варіюється в залежності від чисельності населення даної області і становить від 2 до 6 осіб відповідно.

Правомочності Ради регіонального розвитку охоплюють широке коло областей: просторовий розвиток району рівня NUTS–2, інвестиційну політику, стратегічне планування, контрольні та координаційні функції щодо виконання оперативних програм, взаємодію з відповідними обласними радами розвитку, з іншими регіональними радами розвитку, з центральними органами виконавчої влади тощо.

Для здійснення регіональної координації при виконанні оперативних програм, співфінансованих фондами Європейського Союзу, при раді регіонального розвитку створюється регіональний координаційний комітет. Головою комітету стає голова ради регіонального розвитку, а членами – представники регіональної ради розвитку в комітетах зі спостереження за виконанням Угоди про партнерство і оперативних програм, співфінансованих фондами Європейського союзу; по одному представнику керуючих органів оперативних програм, співфінансованих фондами Європейського союзу, і центральної координаційної ланки в адміністрації Ради Міністрів; губернатори областей, включених в охоплення відповідного району рівня NUTS–2.

Регіональний координаційний комітет також обговорює результати виконання програм і складає узагальнені довідки на підтримку оцінки впливу програм, співфінансованих фондами Європейського союзу, на розвиток району та засідає двічі на рік. Він має у

своєму розпорядженні автономією щодо організації своєї роботи в рамках закону, має право створювати спеціалізовані комісії в області публічної інфраструктури, конкурентоспроможності, розвитку людських ресурсів і навколишнього середовища, які надають підтримку його діяльності.

У районах рівня NUTS–2 створюються територіальні ланки Міністерства регіонального розвитку та благоустрою для стратегічного планування та координації регіонального розвитку, які виконують також функції секретаріату відповідної ради регіонального розвитку.

Губернатор організовує розробку, координує і контролює виконання обласної стратегії розвитку і регіональної схеми просторового розвитку області, які узгоджуються в раді регіонального розвитку. Він надає допомогу муніципалітетам на території області в застосуванні стратегічних напрямків по розробці цілей і пріоритетів муніципальних планів розвитку; сприяє при виконанні, спостереженні та оцінці відповідного плану регіонального розвитку; координує виконання секторальних стратегічних документів, що стосуються розвитку області; сприяє розробці проектів відповідно до цілей і пріоритетів обласної стратегії розвитку і муніципальних планів розвитку; забезпечує інформативність і публічність виконання обласної стратегії розвитку і відповідного регіонального плану розвитку; укладає угоди про співпрацю з іншими областями в країні і за кордоном для здійснення спільних видів діяльності в досягненні цілей регіонального розвитку та територіального співробітництва. В областях створюються ради обласного розвитку. Головою ради обласного розвитку стає губернатор, а постійними членами – мери муніципалітетів в області, по одному представнику муніципальної ради з кожного муніципалітету, делеговані представники обласних структур представницьких організацій роботодавців, робітників і службовців на національному рівні. Редакція Закону “Про регіональний розвиток” від 2016 р. дозволяє в якості членів ради з правом голосу при обговоренні питань, що стосуються їх компетентності, а також брати участь керівників територіальних ланок центральної виконавчої влади області. Голова ради обласного розвитку запрошує фізичних осіб і представників юридичних осіб та громадських організацій, які мають відношення до розвитку області, бути присутнім на засіданнях ради з правом дорадчого голосу.

Регіональна влада в найзагальнішому вигляді виконує функції, пов’язані з формулюванням політики, прийняттям стратегічних документів і координацією дій для ефективного проведення державної політики регіонального розвитку. В останні два роки були внесені корекції в Закон “Про регіональний розвиток” в напрямку зменшення надмірного регулювання на центральному рівні.

Аналітичну записку підготували:

д.е.н. А. Крисоватий, д.е.н. Є. Савельєв, к.е.н. В. Адамик, Ing, PhD М. Богданова, PhD Б. Борисов, Ing, PhD К. Борсекова, к.е.н. Валігура, Ing, PhD К. Віталішова, PhD Ю. Господинов, PhD К. Дарвіду, д.е.н. Т. Деркач, PhD А. Захарієв, д.е.н. В. Козюк, к.е.н. М. Лизун, к.е.н. І. Ліщинський, д.е.н. А. Мельник, д.е.н. О. Кириленко, С. Кириленко, Ing, PhD С. Колошта, д.е.н. В. Куриляк, к.е.н. Є. Куриляк, М. Куриляк, PhD А. Марчева, PhD Е. Парашкевова, Е. Романюта, д.е.н. Е. Сискос, к.е.н. Г. Смалюк, д.е.н. О. Сохацька, Е. Тодоров, д.е.н. О. Тулай, Ing, PhD Ф. Флашка, к.е.н. А. Федоренко, PhD Е. Цветанова, Ing, PhD С. Чапкова.